

САНЪАТИ

ГАЗЕТА 1956 ЙИЛ
4 ЯНВАРДАН ЧИҚА БОШЛАГАН

1990
ЎСЛ

21 СЕНТЯБРЬ
№ 38 (3090)
ЖУМА

МАНФААТДОРЛИК САМАРАСИ

Моддий манфаатдорликда гап кўл. Бундан беш-олти йиллар бурун одамларни мажбурлаб ҳам пахта теримига жалб этиш қийин эди. Ховлиларга миллияция ходимлари билан кириб теримга чиқариш, йўлга кетаётган аяб-тубусини тўхтайтиб йўловчиларни пахта теримга жалб этиш ҳоллари кўп учраб турарди. Лекин қанчалик зўрлик қилмасинки барбир терим кеч кузгача, баъзан эса қипчача чўлиб кетарди.

Бугун аёвол бутунлай ўзгарди. Одамларнинг ўзлари

далага чиқиб пахта терга бошладилар. Улар бу ишга ўз хоҳишлари билан дарсад сўнг фарзандларини ҳам жалб этмоқда. Чунки терилган ҳар бир килोगрамм пахта учун 25 тийиндан ҳақ олмақда. Моддий манфаатдорлик уларни далага етакляпти. Шунинг натижаси бўлса керак жумҳуриятимиздаги айрим хўжаликлар аллақачон йиллик режаларини уздадилар. Бирин-кетин ноҳия ва вилоятлар ҳам марра томон интилоқда.

Фаргона вилояти хўжаликлариди ҳам терим авжиди.

ОБУНАЧИ ИХТИЁР ҚИЛСА...

Кечаги кунгача обуначи эмас, аксинча рўзнома обуначини таянч қилди. Барча газета-журналлар ягона гол билан қуроллантирилиб, кишилар ялини обуначи бўлишга мажбур этилди. Ташкилотлар, корхоналар, қолхоз ва совхозлар ҳар йили одамлар ҳисобидан обуначи учун миллионлаб сўм маблағ ажратдилар. Лекин, бу маблағга келган газета-журналларнинг бирор қўлига олди, бирор олмади. Энг мўтабар ҳисобланган рўзномалар далада дастурхон вазифининг ўтади. Лекин, одамлар қалбига, руҳий оламга бирор бир озиқ бера олмади.

Бугунга келиб эса аксинча, ҳаммамнинг кўлида турли рўзномалар, Матбуотга қизик қиш катта. Умид ҳам ундан. Аммо бутун мамлакатда оммавий газетхонлик бошланган бир пайтга келиб газета-журналларнинг нархи кескин кўтарилиши ҳў ажаб бўлди. Негизга Нима учун? Бу саволларга бозор муносабатига ўтиш билан қороз нархи, нарийёт, алоқа бўлимларининг хизмати қимматлашди деган баҳоданлар нарғи ўтилагача йўқ халқ... Асл жавобни ҳаётнинг ўзи беради

албатта. Агарки, обуначи ихтиёр қилиб, энг демократик, энг ошқора рўзномаларга обуначи бўлса, шунинг ўзи ҳам газета-журналларнинг нархини сунғий равишда оширилганига муносиб жавоб бўлади. Маъмуриларнинг «Одамлар камроқ ўқиса, камроқ кўчага чиқади, воқеалардан камроқ хабардор бўлади» деган бетайини ақидалари пучга чиқади.

Кеча сим орқали Фаргона билан боғландим.

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетаси обуначилари ҳақида сўнги маълумот олинганча йўқ, — деб жавоб берди Фаргона вилояти «Союзпечать» ходимаси М. Сотволдиева. — Бу йилги обуначи жуда ҳам қийин кўчмоқда. Ўтган йили биргина Фарғона райониди газетангизнинг 8000 обуначиси бор эди. Бу йил қайдам...

М. Сотволдиева билан гаплашиб, рудим анчайин тушиб ўтирган эди, хоната шора қизимиз Дилоромхон бир даста хат кўтариб кирди. Улардан бирди шуларнинг ўқидим: «Қадрли «ЎЗАС» ходимлари Газетани «Ўзбекистон маданияти» пайтдадан

буён оламиз билан ўқиб келамиз. Бу орада газетани жуда катта сифат ўзгаришлари юз берди. У ҳар бир хондонга маърифий ани олиб кирди. 70 йил мобайнида жамаиятимизни кемириб келатган иллатни фаш этишди, мавжуд муаммоларнинг илдизини очинди ўзига хос фикр юртмоқда. Турмуш кечирини қийин бўлиб қолган бир пайтга газета-журналларнинг нархи ошгани биз ўқитувчиларнинг ҳам оилавий бюджетимизга салбий таъсир кўрсатади, албатта. Лекин мен ўйламанки, кимнинг қилгани мана шундай оғир пайтга синалади. Қалб кўзи очиб одамлар албатта «Ўзбекистон адабиёти ва санъати»ни таянчга ишончи қояди. Биз ҳам оламиз билан кўчмоқда бўлиб келган ваз кечинишга тўғри келиди. Лекин, «ЎЗАС» дан воз кечолмайдим!

Салом билан, Фарғона шаҳридаги 25-ўрта мактаб хизмий ўқитувчиси Дилором АБДУЛЛАЕВА

... Ҳа, бугун рўзномалар ҳам, обуначилар ҳам саволдоранга қарай. Ҳар ким ўз дунёқароши, қизиқиши, энг муҳими бугунги иқтисодий сийсий ўзгаришларга муносабатидан келиб чиқиб газета-журнал таянчиди.

Е. ХУЖАМБЕРДИЕВ

ҲУРМАТЛИ МУШТАРИЛАР!
СИЗНИНГ ДИД ҲАМРОҲИНГИЗ БУЛГАН «ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ» ҲАҒАЛИГИГА ОБУНА «СОЮЗПЕЧАТ» АГЕНТЛИГИ ВА БАРЧА АЛОҚА БУЛИМЛАРИДА ЧЕКЛАНМАГАН МИҚДОРДА ҚАБУЛ ҚИЛИНМОҚДА.
ҲАҒАЛИҚНИНГ ЙИЛЛИК ОБУНА БАҲОСИ 12 СЎМ 96 ТИЙИН, ОЛТИ ОЙГА 6 СЎМ 48 ТИЙИН.

СУРАТДА: Н. Абдураҳимов ва Ш. Мирзаева. Т. ҲАМРОҚУЛОВ сурагга олган

ТУРКМАНИСТОНЛИК МУШТАРИЙ ФИКРИ

Улуғ муҳаддис ва мутафаккир Имом Термизийнинг 1200 йиллиги тантанали равишда Душанбада Туркменистон қозини Ибодулло НАСРУЛЛО менинг «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасида ишлагани билгач, хурсанд бўлиб ҳафталигимиз ҳақидаги мулоҳазаларини айтди:

— Биз — туркменистонликлар «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» ҳафталигини севиб ўқиймиз. «Жума ўғитлари» руқни остида берилаётган мақолалар айниқса бизга маъқул. Қавмларимизни юксак ахлоқ-одоб руҳида тарбиялашда бу мақолалар катта аҳамиятга молик бўлаёттир. Бироқ «Жума ўғитлари» кейинги пайтларда бироз кам эълон қилинмоқда. Яна ўтмиш тарихимиз, ўтмиш маданиятимиз ҳақидаги, халқимизнинг улғу сиймолари

ҳаёти, фалсафиси, ижодиётига бағишланган мақолалар ҳам барчага манзур бўлмоқда. Барчани хурсанд қилмоқда. Газетани 1991 йил учун ҳам эъломиз. Истардимки, ҳафталик Замакхари, Байзавий, Нажимиддин Кўбро, Суфий Оллоёр, Сулаймон Боқироний сингари буюк зоғлар ҳақида мақолалар, уларнинг одоб-ахлоққа, дустликка доир асарларидан намуналар бериб бора мамнун бўлардик. Чунки илгарий замонларда бу — туркиман, бу — қозоқ, бу — тожиқ, бу — ўзбек деган гаплар йўқ эди. Ишонманки, ҳафталигингиз ҳақларимиз орасидаги дустликни муостаҳкамлаш йўлида қўлидан келган ҳамма ишни қилди.

М. САЪДИЙ

ҲАМКОРЛИК

Театримиз ижодий коллективи янги мавсумни аниқ белгилаган режалар асосида бошлади. Ҳозир мамлакат театрларида хўжалик ҳисоби та ўтиб йилда яхши анъаналарга айланб борапти. Жумҳуриятимиздаги айрим театрлар ҳам аман шун йўлдан атқорилган театр ҳисобидан обуначи қилиди. Улар орасида Ўзбекистон ССР халқ артистлари Х. Наймов, Н. Нейматова, халқ рассоми Борис Ким ва бошқалар бор.

Аминжон АҚОБИРОВ, С. Алийов номидagi Бухоро вилоят мусиқали драма ва комедия театри директори

БОЛАЛАР ТЕАТРЛАРИ БАЙРАМИ

Шу кунларда Тошкентда Урта Осиё ва Қозоғистон жумҳуриятлари Болалар ва Ёшлар театри биринчи анжумани қизгин давр этмоқда. Ўзбекистон ССР Маданият министрлиги ва жумҳурият театр Арбоблари уюшмаси ҳамкорлигида ўтказилаётган бу анжуманига ўтган йили жумҳуриятимизда бўлиб ўтган кўрник жараёнида пойдевор қўйилган эди. Кўрник қарорига биноан ҳар йили Урта Осиё ва Қозоғистон жумҳуриятлари Болалар ва Ёшлар театрининг анжумани ўтказилган бўлди.

Тошкентда ўтказилаётган биринчи анжуманида Олма ота Давлат рус Еш томошабинлар театри Д. Лискевонинг «Тинали қалбар», В. Пастернакнинг «Доктор Живаго», И. Окуновнинг «Шошбилар театри Ш. Вошбековнинг «Эски Жува гаврошлари», Т. Муҳиддиннинг

«Адашганлар», М. Аҳмедов, О. Толиповнинг «Сирли сандиқ», жумҳурият рус Еш томошабинлар театри Л. Милеванинг «Кўнриклар ухлаганда», А. Дударевнинг «Шундай кун бўлганда...», Қирғиз Давлат рус Еш томошабинлар театри М. Бойжиевнинг «Оқуйя», Қўлмаедов номидаги туркман Давлат рус Еш томошабинлар театри Ж. Хўжановнинг «Носмосдан саяхат», А. Олломураднинг «Васият» сингари спектакллари намойиш этилади. Шунингдек, анжуман программасидан жумҳурият Маданият министрлиги қонидан «Дийдор» театр студиясининг «Зумрад ва Қиммат», Актевлар уйи қонидан «Тонг» театр-студия сини таъйирлаган А. Линдгрэн эртақлари, «Ахорун» номи

театр Арбоблари уюшмаси билан кўрник мумкин. Анжуман муносабати билан бўлиб ўтган маъбуот конференциясида жумҳурият Маданият министрлиги ва театр Арбоблари уюшмаси раҳбарлари журналистларини қизиқтирган барча саволларга жавоб қайтардилар.

26 сентябрда яқунлаштирилган анжуманининг кун тартибидан ажойиб тадбирлар ўрин олган. Ҳар бир спектакль

СУРАТЛАРДА: фестиваль қатнашчилари ва меҳмонлари; Оқубобоев номидаги еш томошабинлар театрининг «Сирли сандиқ» спектаклидан кўрникни.

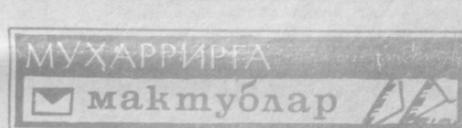
ИЛОЖСИЗЛИК

Отам 1983 йил 43 ёшлариди аварияга учраб фототадбир. Онам буларни кўтара олмай ақлдан оздилар. Тўрт ойлик укам бешинда қаровсиз қолди оқлик ва ташналидан қаза қилгандан сўнггина буни сезиб қолдик. Докторларга кўп қаратдик, аммо фойдаси бўлмади. Шундан бошлаб етти синглимга ва бемор онамга қараш менинг зимамга тушди. Ўзимнинг ҳам соғлигим яхши эмас — мажруҳман. Амаким кўп жойларга олиб бордилар, бироқ шифо топмадим. Докторлар менга мажруҳлигим тўғрисида хўжжат бермадилар.

Ешим 26 га етди. Сингилларимни улғайтириб, уйли-жойли қилгунича 40 йлга бориб қолам. Кейин ишлаб нафақа учун иш стажини етказо оламанми? Қасал онамга ва етти болага қараш даври иш стажига ўтмайми? Иқтисодий томондан қийнашимиз натижасида сингилларим мактабдан келиб далага чиқиб ишлашга мажбур бўляпти. Бир синглимга врачлар пахта майдонига ишлашни таққиллаб қўйишди. Амаким ерданлашиб, зўрга поликлиникага хизматчи қилиб жойлаштирилди. Арза-бозили қилиб маҳалли й органларга ёмон кўрнинг бирор иш битираман. Тўғри иш битиришдан эса умид узганмиз. Шу сабабли кўп қийналамиз.

Ленин номидаги болалар фонидан, «Наврўз» ва «Хайрия» жамғармалари билан моддий ёрдам пули сўраб кўрдим. Ленин ҳозирча бирор таскидан ҳам олишчи имкон бўлмади. Ахир улар бизга ўхшаганларга ёрдам бермас, кимга ёрдам беради?

Дилором АЗИЗОВА
Шофирқон райони

ТАНИНГИЗДА НУР БОРМИ?

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газетасининг шу йил 23 февраль сонидида эълон қилган Тоҳир Долевнинг «Итироф» мақоласида Чернобилдаги фожияли ҳалокатдан сўнг у ерда ишлаб, касалликка чалинган сирдарёлик Исмонил Нуралиев ва у набилар тўғрисида фикрлар билдирилган эди. Мен ҳам Тўрақўрғон район ҳарбий комиссариати буйруғига асосан 1987 йил октябрдан бошлаб беш ой Чернобил АЭСининг 3-булинмаси ертўласида ишладим. Дастлаб, ўртоқларим ҳам, мен ҳам ҳеч нарсаи сезмадик. Бир оз ўтгач, йўтала бошладик. Кейин негадир кўникиб қолдик...

Уйга қайтгач соғлигим ёмонлашди. Врачларга учрашсам, турли дориларни ёзиб беришди. Аммо дори...

Самжон ОРНФОВЕВ
Тўрақўрғон

ИККИ РАҲБАР ЎРТАСИДА

Биз «Меъмор» кооперативиди ганчор уста бўлиб ишлаймиз. Шу йилнинг январь ойидан бошлаб Неъматжон Ермухаммедов бошчилигида Самарқанд дорилфунунининг билан биносиди ганч-ўймаккори ишларини бажардик. Бу иш олти ойда ихиносига етди. Ҳозирча 500 сўмдан иш ҳақи олдик. Қолган иш ҳақимизни беришни буюртмачи ва кооперативимиз раиси Ваҳоб Ҳакимов қўзиб юришибди.

Зайниддин ШАМСИЕВ,
Шухрат МҲМИНОВ

«ЎЗБЕКИСТОН АДАБИЁТИ ВА САНЪАТИ»ГА ЖАВОБ БЕРАДИЛАР

«САРОБ БЎЛГАН УМИДЛАР»

Газетамизнинг шу йил 29 июни сонидида ушбу сарлаҳда остида босилган таъкидий мақолада Тошкент шаҳрининг Юнусов ҳақсидида 12-мактаб ҳаётига онд кескин муаммолар кўтарилган эди.

Мақола юзасидан Киров райони кўмитасидида кўнриқда жавоб олидик.

«Сароб бўлган умидлар» мақоласини муносабати ташкилотлар мактаб маъмурияти билан ҳамкорликда мухокама қилдик. У бизда яхши таассурот қолдирди. Мақолада кўтарилган масалаларга тўғри ва тўшунарли баҳо бердик. Фарзандларимизнинг билим олинидаги шарт-шароитларини яхшилаш жамаиятимизнинг муқаддас бурчидир. Бироқ 12-мактабга доир муаммо шу мактабгагина тааллуқли эмас. Районимизда 41 та мактаб бўлса, шундан 38 тасида болалар сонин белгилаган меъёрдан ортқидир.

Юнусовдаги мактабларни соф ўзбек ва бошқа тилларга мослашган мактабларга айлантиришнинг имконияти йўқ. Чунки мактаб бинолари етишмайди. Текшириш ва мухокама-лардан сўнг шу қарорга келдик:

Авалло, 12-мактаб арадаш тилда ўқитилган мактаблтигача қолди. Иккинчидан, ота-оналар билан ишлаш, таълим-тарбия ишлари сифатини ошириш мақсадида ўзбек синфлари биринчи сменга тўлиқ ўтказилди. Учтинчидан, 1990—91-ўқув йилидан бошқиб 6-рус синфларининг синфига ўқувчилар

тилидаги мактаб бўла турин, ўзбек ота-оналарининг ўн йиллик орулари билан ҳисоблашмаслигини нима дейиш керак.

Мақола босилиб чиққандан кейин мактабда яна кўзбўямачиликлар бошланди. Район халқ маорифи бўлими мудирининг буйруғи билан мактаб кутубхонасидида ўзбек тилидаги китоблардан 1000 донга келтирилган ҳақида гап бўлди. Болаларга эса уларидан ўзбек тилида китоб олиб келиш юклатилди.

Мактаб илмий бўлими мудири Н. М. Чернова эса мақола босилгандан кейин ҳам ўзбек ота-оналари, ўқитувчилари билан оддий савол-алинқи ҳам йиғиштириб кўрдим. Биз ота-оналарнинг бирдан-бир талаби шуки, ҳаммага бир хил кўп билан қаралсин. Бу борадаги адолатсизлик миллий норозиликларнинг кучайишига олиб келмасин. Агар район ва шаҳар халқ таълими раҳбарлари масалалар жиддий қараганларида эди, 12-мактаб муаммолари бу қадар чуқур илдиз отиб кетмасди, Матбуот ҳақ сўзини ёзиб чиқди. Муаммоларнинг кескинлигини рўй-рост кўрсатди. Бироқ, яна муаммо муаммолтигича қолди. Биз 12-мактабин соф ўзбек тилидаги мактабга айлантириш масаласига лоқайд қарётган раҳбарларнинг ҳақсизлигини, узоқни кўра олмаслигини қимматга тушмаслигини, деган хавотирдамиз.

Ота-оналар номида: И. Салев, Д. Бобожонов, Т. Қаҳқоров, Самандаров, Жам 10 июни

эп кўрмедилар. Келганларнинг умидлари, сароблигича қолди. Одамга қанча илдизини юмиш шуки, мутасаддилар бундан фойдалана ҳам одатдагидек лоқайларча ёндашилди. Холбуки, гап фарзандларимиз келмагани, тақдирини, худқи-атвори ҳақида кетаяпти. Ўзбек халқининг ажойиб одоби; қадр-қиммати, ҳаё ва ибод, катталарини ҳурмат қилиш каби фазилатларини болалигимизга ҳозирдан синдириб бормасак, қачон синдиришимиз?

Яқинда мактабга яна ота-оналар йиғилиши. Район Совети депутатини, партия қўмитаси вакили, иккуния қўмитаси раҳбарлари ва халқ маорифи бўлими мудири қатнашган охириги мажлисида масала ибодий ҳал бўлгандек эди. Бироқ, бироз вақт ўтгач яна йиғилиш эълон қилинди. Ўзбек ота-оналари бу «спектаклда» қатнашинини ўзларига

режиссёрлар, актёрлар ва мутахассислардан иборат ҳанамлар ҳаёти томонидан кўриб, мухокама қилиниб боришмоқда. Ўйлашимиз, бу анжуман жумҳуриятимизда Болалар ва Ёшлар театрининг ривожлантиришида маҳорат мактаби вазифининг ўтади. Энг муҳими, Болалар театри байрамлари пофтахлик ёш томошабинларда яхши таассуротлар қолдирмоқда.

12-мактаб ўқитувчилари: Д. Мирзаева, Абдусалимов, Г. Ўлдошева, М. Ўлдошева ва бошқалар.

Редакция бу масалга яна қайтади.

БУГУНГИ СОНДА:

БИР УЯДАГИ ИККИ ФОЖИА
2-БЕТ

«УШ ФАРЕДИ» ДАФТАРИДАН
4-БЕТ

НИНСОН КОННОТДАН КЕЛГАНМИ?
5-БЕТ

БИР ҒАЗАЛ ШАРҲИ
6-БЕТ

НЕЪМАТ АМИНОВ МЕҲМОНИМИЗ
8-БЕТ

УНУТГАННИНГ ИККИ ДУНЁСИ...

Ҳалима ХУДОИБЕРДИЕВА

«УШ ФАРЕДИ» ДАФТАРИДАН

УТАМАН

Гарчанд битта юракка оллоҳ бўлиб ўтаман
Ваҳки, ғам саҳросидан бир оҳ бўлиб ўтаман
Ераб, ўйлабимдим мен, дунёйи — дун оралаб
Шунча кўз ёш, қонларга гувоҳ бўлиб ўтаман.
Ўзбек, қирғиз, қироним бирлашмас тил топиб
Туркуларим қайта ўткирлашмас тил топиб
Бугун тўс-тўс Туроним бирлашмас тил топиб
Гумроҳ тортган қағи ичра гумроҳ бўлиб ўтаман.

ТАРАФКАШЛИК

Еруғ кунга қолганда бир он
Ҳақнинг юзи тупроққа ботди.
Чунки иғво келди ноаён
Чунки фитна бурчакдан отди.
Сергак тортиб тўхтайман таққа
Мен — кўкрагин ғам тилганники
Мен — фарзандман тупроқ юз ҳаққа
Мен — бурчакдан отилганники.

ТУРКИСТОН ОНАСИ

Қисматим шу. Текинхўр болаларга онаман,
Ўтиб ерлар, ишлари чалаларга онаман.
Қадим Турон боғларин боғ сиёғи қолмаган,
Заҳаролуд ҳаволи далаларга онаман.
Ута ҳоксорлиги ҳам ҳукмиронлик сўрайди,
Ута озгинлиги ҳам гумонларга ўрайди.
Ҳар фалокатдан аввал шунинг томи нурайди,
Тенг болалар ичинда «ола»ларга онаман.
Ҳарчанд-ки куйиб ишлаб, етган жуйин куйинди,
Офтобларни куйдиргич, кўкда ойи куйинди.
Жонигача қардошга тутган мўминтойларим
«Ўзбек иш»-дайн тож, тўхмат тожин кийинди.
Болаларим, ў, бало йўлаб ўлдирилганлар,
Оғзидаги ошгача тўлаб, ўлдирилганлар!
Оёқ-қўлида кишан, қамоқ, Итларга талаш
Ялаб ўлдирилганлар, талаб ўлдирилганлар!
Минглар кетиб... қайтмоқда ортага юзлар,

Қайтганларда кетган шон, ранги ўнгиб кўринар!
Қайтганим ҳам гоҳо ўз манқурларим ўқизар,
Тик туриб улгурмасдан умр сўнги кўринар.
Етар! Етим-есирдан нидо чиқа бошларкан,
Бор-буди таланган эл гадо чиқа бошларкан.
Зўрлаб, жонимизгача тортиб олар каззоблар.
Бу қандайин зулум, — деб садо чиқа бошларкан.
Энди эзилган элга оқинлар келаетир,
Пайт пойлаб, бало, қазо боқинлар келаетир.
Бу боқинлар оралаб, имон келтирдим, ҳар чол,
Ҳар гўдакда бир Турон, тошқиллар келаетир.
Менинг-ку қисматим ҳал, минг бор тўлган

Жонига жойлагайман тумор васияти
«Ҳоқоним, Турон Сизнинг олғайсиз», — деб

УНУТГАННИНГ КУЙСИН ИККИ ДУНЁСИ...

Бало тоғу-қир ошганин унутинг
Бало бизга ёндошганин унутинг
Қорачиқлар ўйиб олингани-ю
Қароқлардан қон тошганин унутинг
Унутганин куйсин икки дунёси!
Тозаланиб, қизғиш гилам ёзиллиб
Қонли излар кетаверсин босилиб
Лабларининг четларидан қон сизган
Болалар тураверсин осилиб...
Унутганин куйсин икки дунёси!
Оёғи узилган мурда, от судрар
Бир қўл ҳам йўқ, бурда-бурда от судрар
Фитна отган паҳлавонни ё раббий...
Боболар от сурган ерда от судрар...
Унутганин куйсин икки дунёси!
Онанг оқиб балиқ бўлди, Акбаржон
Уканг оқиб балиқ бўлди, Акбаржон.

Энди қайдан бўлсин улар дарағи
Бу терс ҳукми холиқ бўлди Акбаржон
Унутганин куйсин икки дунёси!
Кетай десанг улар руҳин шод айлаб
Сойга борма, бора кўрма ёд айлаб
Жон болам-ов, жонбиз бўлай жонингга
Чиқаверса кўш балиғнинг дод айлаб!
Унутганин куйсин икки дунёси!
Турон жим-жит. Сойи, тоғи чинқираб
Уш, Ўзганин беҳишт, боғи чинқираб
Онаниннинг курсоғига санчилган
Тигдан ўлган чақалоғи чинқираб
Унутганин куйсин икки дунёси!
Ўтган ўтди. Бўлимас ортага қайтариб
Фақат юрак зирқ-зирқ санчган пайтлари
Бу яшинвор чинқирқил Туронда
Ота Туркдан тарқалганга айтарим
Унутганин куйсин икки дунёси!

ТИШИМДА ҚОН СИЗИБ...

Қузак ёмғирларин ивиб асрадим,
Сориг япроқларни севиб асрадим,
Ғамларин яп-янги, ювиб асрадим,
Мени асрагучи дил топиларми?
Борар жойим аниқ, олдинда йўл йўқ,
Кўрга ҳам бор, менга, ойдаида йўл йўқ,
Менга оларда-ю қайтимида йўл йўқ,
Оёғимга ортиқ гўл топиларми?
Афсус, зору-нолон умрим ўтадир,
Бу юрт юз йиллар-ки... олов, ўтдадир,
Еққувчи кўл битта, гугурт биттадир,
Утни ўчирмоққа кул топиларми?
Фитна тиг санчи тик, кўкси тоғларга,
Ит тегди сут ҳидли қизалоқларга,
Гўдаклар илвинди тузоқ, чоҳларга,
Кўз ёшимиздан шўр кўл топиларми?
Ёрға кирмоқ бор-у, парвоз этим йўқ,
Оналар ўлмоқда. Аммо етим йўқ,
Ҳайрон ўтим бор-у, туғён ўтим йўқ,
Мендан бечорароқ кул топиларми?
Турон ухлар. Ўғил-қиздан сўрайман,
Бобо Темур бошган издан сўрайман,
Тишимдан қон сизиб Сиздан сўрайман:
— Туронни тургазар ул топиларми?

ХАВОТИР

Олашақшақ-шақиллама, оларингн олдингми
Еки сенам бизиёқли ғафлат босиб қолдингми.
Бу боқинни хабарини ҳеч йўқса сен бермадингми
Е бу қўпган қиёматда ўзини четга олдингми?
Мен ҳаммага ишонардим, ҳеч кимга
Бехосдан чавақлаш не кун,
Бош устимда ёнғоқ чақиб шақиллардинг
Ҳатто Сенга ишонардим, ҳатто сенга ётмасдим.
Энди у ишонч қайдадир, ишонган кўз ўйилди
Қари-қартанг, хотин-халаж тунлаб, қўйда
Рустам келбат ботирларинг кули бўлди
Осилганлар товонидан қайтадан ўт қўйилди!!!
Энди кимга ишонайин, олашақшақ, сенгами
Энг камиди Темур бўлар энди бу юрт эркаги
Энди Тумарис бўлади хотинларин энг камии.
Зоҳиран дўст, ботин — душман,
Хуфиёна минг хил шумлик тузиб юрмаясанми
Кимлингн айт, унингсиз ҳам ўт кетган
Бировларинг қўли билан бузиб юрмаясанми?
Энди янги маломатлар чекиб кетмасмикан деб
Тузим ичиб тузилигини тўкиб кетмасмикан деб
Бугун кўкимдаги ҳар бир қуш,
Гўдакларим кўзларини чўкиб кетмасмикан деб.
Олашақшақ, шақиллама, кимлингн аён эт...

КАРОМАТ

Кўнглимда кўнглининг минг
Кўнглимда ғамларинг ўткир тиги
Йиғи бор, олдинда катта йиғи бор,
Элнинг болалари ўлмас бекорга!
Обдон ювган билан ювиларми қон,
Қотилдан қочиб йўлга чиққан қон
Тобутларда сарсон... армон-а, армон...
Бу болалар қони ёзилмас қорга!
Бу кун тинч денгиздай турсанг-да
Қаъриндан ўкириқ келмоқда,
Эртага бу жонсиз болалар қалқиб
Жонли виждонларни тортажак

ШУДГОРЛАНИБ ТЕКИСЛАНГАН ЭЛ

Ўтказмадик умрни ётиб
Е ўтириб, ўйларга ботиб.
Юрдик, ботиқ изларимизни
Шудгор қилиб текисладилар.
Ҳаммада-ку ҳар хил кўз, аён
Бир хил қилмоқ шарт бўлди, баён
Хиёл ўткир кўзларимизни
Шудгор қилиб текисладилар.
Минг дард чеккан ўзимиз силлиқ,
Минг тош теккан сўзимиз силлиқ,
Қирқ қиррали сўзларимизни
Шудгор қилиб текисладилар.
Бир хил бўлди буй-у энимиз,
Бир хил имон, бир хил динимиз.
Хиёл тикроқ бошларимизни
Шудгор қилиб текисладилар.
Орта боқиб сесканасан-ов,
Қани дов бош, қани имон — дов.
Яйдоқ дала... боқмас ҳатто ёв...
Шудгор қилиб текисладилар.
Мен мозиёга кўрқиб қарайман,
Тошлар туриб кетадими деб,
Бошлар юриб кетадими деб
Текисланиб кесилган бошлар.
Бари ўтди, ўтди қиргин, дор,
Букун кўзим ёшин қилар сел.
Фикри ўзгир бир фарзандга зор
Шудгор қилиб текисланган эл.

ШУБҲА

«Туркистонда аёскин ўлмас қаҳрамон
Ҳар қарич ерида ётар бир арслон».
Қадим турк мақоли
Шубҳа фарзандига айланиб қолдим,
Бору-йўқлигим ҳам баъзан гумондай.
Кўрган-кечирганим дарёга солдим,
Ўлсам айрилмасдан ўлай иймондан.
Ҳа, балки арслонлар ётса ётгандир,
Қоронғуни кутиб букки арслонлар...
Кўни-кўшинига чанг солмоққа шай
Кўзларин ёғ босган сўқир арслонлар.
Турон тупроғига ҳидлашиб, ўпиб
Ҳақиқий арслонлар тўшини боссалар
Одам боласини қиймалаб, чопиб,
Ғажиб ўйнамасди қашқирбаччалар.

БИЗЛАР ОЖИЗ...

Биз қайда-ю, ҳақиқат — ҳаққа
Бағр отган осмон қаерда.
Шарпа сескак тўхтаётган таққа,
Юрағида арслон қаерда?
Ҳали узо-оқ, бизлар чўкиб тиз
Яшаётимиз, ҳоқон қаерда.
Тўниб, музлаб қолган қонимиз
Алмаштирмоққа қон қаерда?
Йў-ўқ! Гарчанд кетмади шўримиз.
Очимиз оч, тўқимиз тўйган.
Бизлар ожиз она бўримиз
Болаларин одамлар сўйган.
Бугун дунёи-дун тесқари,
Бўриларни одамлар тишлар.
Сенга одам бўлиб ўсгани

Йўл қўймайди бугунги ишлар.
Кўз ёшимиз кетгандир қуриб,
Қон ювмоққа кўз ёш етмайди.
...Боласининг қасосин бўри
Ўз гўрига олиб кетмайди...

ДУСТДАН ОЛДИН

Жон-жонингда дўстинг ўсса
Тунларда ой сўлим, яхши.
Унга бало боқса, тўссанг
Ўзин бўлса қўлинг яхши.
Елғиз издан ўтлар йиғлар,
Ҳатто бағри бутлар йиғлар.
Кўш из кетса маҳаргача,
Бирга кетсанг йўлинг яхши.
Эзмас сангу-тош кўтарсанг,
Тазийқ, дорга бош кўтарсанг.
Қисмат юкин кўш кўтарсанг,
Осонинг, мушқулинг яхши.
Агар,
Ногоҳ босса ғам, доғ
Олдинроқ оқ, олдинроқ оқ,
Лаҳза бўлсин олдин кетмоқ
Дўстдан олдин ўлим яхши!
Тугамас ишқ. Бу сир. Бу гап
Арвоҳинг ҳам ғанимга даф.
Тирик дўстни ҳимоялаб
Гўрдан қўллар қўлинг яхши.

АФСУС

Замон дардин чекмоқ бўлдим,
Сўкилганин тикмоқ бўлдим,
Минг юракни ишғол қилган
Бировга бирорта сўз эколмадим.
Экканимда бу хил ниҳол уммас эди,
Уч қиличи ичларидан синмас эди.
Экканимда боболарнинг боши эгик,
Болалар йўл тополмай ўқсинмас эди.
Сўнмоқдадир. Сабабининг минг
Шундан беқут ерларимиз
Кўпчиб ётар манглайига шўри чиқиб.

БИЗ УТАРМИЗ. ЭСЛАР УЛ, ҚИЗ...

Бу йўллар кўп чағир тошли
Оёғим қон, кўзим ёшли.
Маним чеккан озоримдан
Чекиб озор, йўлим йиғлар.
Узатгани тошмас, аммо
Берири ҳам фомшас, аммо
Бир-бирига ишоналмай
Ун қўлим, чап қўлим йиғлар.
О, она Шарқ, она Шарқ — сен
Бугун фитна, қонга ғарқсен.
Меросхўрларим манқурт деб
Мозийдаги билим йиғлар.
Сардорларим бор деб эдим
Сардорсиз юрт ҳор деб эдим
Сардорлар-да бугун йўлсиз...
Оқилим, жоҳилим йиғлар.
Кўз ёш — бир, ярадор арслон
Кўкси тилим-тилим йиғлар.
Биз ўтармиз. Эслар ул, қиз
Бул асрдан қолгай шул из
Шўрлик ўзбек, шўрлик қирғиз
Қоқ ўртада ўлим йиғлар.

Илҳомингиз...
Менинг ушбу фарёида...
Қаҳқилим...
Сизларнинг...
Қўлимиз...

ШОИР ХОТИРАСИНИ ЭЪЗОЗЛАЙЛИК

ХАР БИР ЮРТНИНГ ўз фахри-ифтихорига айланган фарзандлари бўлади. Улар ўз умри мобайнида ҳалол хизматлари, она-юрт, халқига чексиз садоқатлари билан ҳурмат қозонадилар, шон-шухрат эгаси бўладилар.
Ана шундайлардан бири Зокиржон Холмуҳаммад ўғли Ҳабибийдир.
Утган асрнинг охирида деҳқон оиласида таваллуд тошган Зокиржонга ғазал ва мусиқа аждодлари қонидан ўтган бир мерос бўлиб, ота-она ўғитлари, мактаб ва мадрасада тақомилга етди. Айниқса, Мулла Мамадий қўлида таҳсил олган даврида Лутфий ва Навоий, Жомийнинг бой маданият меросини кунт билан ўрганди, арабча ва форсча арузга доир рисолаларни мутлола қилди ва ўзи ҳам оз-оз шеърлар машқ қила бошлади.
Бу даврга келиб Қўқон-қилдоқда (ҳозирги Пахтаобод) Абдураззоқ Бимий ва Қори Зокир каби ижодкорлар танилган бўлиб, улар ёнига ёш Зокиржон ҳам келиб қўшилди. Қисқа вақт ичрада унинг ашъорлари ҳамюрт ҳофизлар Мулла Отабий, Мамажонбек, Муҳаммад Ориф кабилар талқинида тўй-томоса, сайилларда ижро этилади.
Унинг етуқ шоир бўлиб етишишида тенгшод ижодкорлар — Абдулаҳад Анисий, Маҳаммадқон Маҳжурий, Собир Абдулла ва бошқалар билан яқиндан

танишгани ҳамда 1938 йилда буюқ адиб Алишер Навоийнинг 500 йиллик юбилейини ўтказиш ҳукумат комиссиясини таркибига жалб этилганлиги мубим имкониятлардан бири бўлди. У бу комиссия аъзоси сифатида буюқ аллома меросини кунт билан ўрганиб, ўзи ҳам гоёвий-бадий жиҳатдан пухта асарлар яратиб босилди. Бу орада Улуғ Ватан уруши бошланиб кетиб, юртда моддий ва маънавий талафотлар: очарчилиқ, таҳлика ҳукм суради. Бу даврнинг аччиқ синовлари барча қатори Ҳабибий сингари ижодкорларни ҳам жиддий синовдан ўтказди. Бундан у нафақат мардона ўтди, балки ҳамюртларини келажакка доимо дадил боқиб, юксак марраларга руҳлантирагани ҳам биринчи шай бўлиб қолди. Басганорун хонадалар унинг сатрларини кўйга солдилар, кетма-кет китоблари чоп этилди ва халқ орасида ғазалнавис, қўшқин шоир сифатида танилди.
Зокиржон Ҳабибий нафақат шоир, шахсий ҳаётида ҳам бетакрор намуна кўрсатган зукко инсонлардан биридир. У табиятан камсукум бўлсада кўнгли ҳазил-мутойбага мойил, доимо одамлар кайфиятини кўтаришга уринарди. Лекин қатагон-йилларнинг машъум шамоли унга ҳам тегиб ўтди. Анисий, арузнинг барча баҳрида мукамал ижод қила олган адибни кўролмаганлар ун-

га «эски замонни қўсовчи», «янги тузумимизга тўла хайрихоҳ эмас» деган тамгаларни ёпиштиришди. Пахтаобод шаҳрида бир отахон истиқомат қилди. Ёши ҳам тўқсонни қоралаб қолган, ўзбек классик адабиётини яхши биладиган бу киши — Мамажон Мамадали ўғлини кўпчилик «Мулла ака» дейишга оdatланиб кетишган. Унинг шоиртабиатлиги, хушфелъ ва ҳазил-мутойбага ўчлиги худди шоир Ҳабибийнинг кўпгина жиҳатларига ўхшаб кетди.
Дўстим шарофати туйғайил жуذا кўп аллома адиб ва санъаткорлар билан яқиндан танишдим, мулоқотларда бўлдим. Ҳали-ҳануз ҳовлимадан Гафур Ғулмоннинг ўқтам овози, Хамид Олимжоннинг ширардор шеър ўқинлари, Со бир Абдуллоҳнинг салмоқдор сўзалари, Бадриддин Чочийнинг шиддаткор наломлари янграётганда у туюлаверди. Шунда уларнинг руҳи барҳаётлигига, ҳозир ҳам бахтиёр замона учув бетиним курашаётганлигига амин бўламан. Уларнинг аксарият асарларини ёд билганимдан кўпчиликка ҳижоат қилиб беришдан толмайман, аксинча руҳиятим юксак кўтарилаётгандай бўлаверди. — дейди Мулла ака биз билан суҳбатда.
Ленин кўнглининг бир чекмаси улуглар хурматиин жойига қўйлаётганлигимиздан хижил бўлиб туради. Айниқса, юртимиздан чиққан шоир Ҳабибийнинг хотираси олдида жуذا қароримиз. Биз,

бундай фидойи шoirимиз билан фахрланамиз, — дейди Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Бозорбой Мамадалиев. — Бу дунёда Зокир Қори, Бимий, Сайфий, Анисий каби шоирлар олимлар, Юнусқори Юсупов, Уста Теша Исмоилов каби санъаткор, хунармандлар, Олим Қўрбонов, Қўноқхон Холиқов, Тожиқхон Ёқубов, Усмонови Қаримов сингари Социалистик Меҳнат Қаҳрамонлари етишиб чиққан.
Ҳабибийнинг 60, 70, 80 йиллик тўйлари ҳам райониимизда катта тантанаван ва биз бундан чексиз фахрланамиз, — дейди Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Бозорбой Мамадалиев. — Бу дунёда Зокир Қори, Бимий, Сайфий, Анисий каби шоирлар олимлар, Юнусқори Юсупов, Уста Теша Исмоилов каби санъаткор, хунармандлар, Олим Қўрбонов, Қўноқхон Холиқов, Тожиқхон Ёқубов, Усмонови Қаримов сингари Социалистик Меҳнат Қаҳрамонлари етишиб чиққан.
Ҳабибийнинг 60, 70, 80 йиллик тўйлари ҳам райониимизда катта тантанаван ва биз бундан чексиз фахрланамиз, — дейди Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Бозорбой Мамадалиев. — Бу дунёда Зокир Қори, Бимий, Сайфий, Анисий каби шоирлар олимлар, Юнусқори Юсупов, Уста Теша Исмоилов каби санъаткор, хунармандлар, Олим Қўрбонов, Қўноқхон Холиқов, Тожиқхон Ёқубов, Усмонови Қаримов сингари Социалистик Меҳнат Қаҳрамонлари етишиб чиққан.

ният уйига Ҳабибий номини беришди. Маҳаллий ижодкорлар уюшмаси ҳам шу таварруқ ном билан аталади. Юз йиллик юбилей баҳонасида унинг номини Пахтаобод шаҳрига бериш адолатли ишларимиздан бири бўларди...
1939 ЙИЛИ Ҳабибий СССР Ёзувчилар уюшмасига аъзо бўлиб кинди. У Гафур Ғуло Хамид Олимжон, Собир / дулла, Уйғун билан елка елка туриб ижод қил Унинг «Мужгонларинг», «Ғорим келур», «Канал қўғи», «Дилдор ўзинг», «Бекистонни кўринг», «Идан қайтган йиғитлар» ғазаллари унинг ижосана шу давр нафасини ёнамоён қилди. Ўша унинг биринчи шеърини толарди «Меҳнат — қўшри», «Яни ялалар» чилар қўлга теккан. Ғалик шоирнинг «Ноллар ашуласи», «Кўнгли», «Замон Фарҳод», «Танланган асар», «Шеърлар», «Гулу гўзал», «Девон», «Наолам» сингари ўнлаб лари чоп этилди. Шоир ижодида она замин, В.садоқат, меҳнатни ул мавзулари алоҳида ан турари.
— Бир неча йил бўён шоир Ҳабибий эилини барпо этиш мамуаммо бўлиб келарди дейди меҳнат ветеран турбой Сиддиқов. — турғилиб ўсган ҳовлисидеб, бозор худудига қў кетгани бу муаммонитишони янада қийинла турари. Шунда мен Иброҳимов номидига 6 истрироҳат боғига тутта лимини уй-музей учун га қарор қилдим. Чун сотиқ ҳовли жойимиз,

маётганга ўхшайди.
Ана шу ишларни биз бугун амалга оширмасак, Ҳабибий юбилейи кечасини тантанали нишонлашмасак эртага кеч бўлади, авлодлар олдида юзимиш шувит бўлиб қолади. Мен дўстим Ҳабибий билан бир қаторда Анисий, Маҳжурий ва бошқа аллома адиб ҳамда санъаткор ва хунармандлар хотирасини ҳам абадийлаштиришимиз керак, деб ўйлайман.
«Пахтаобод азалдан фозил кишилар масани бўлиб кел-

лар ва биз бундан чексиз фахрланамиз, — дейди Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Бозорбой Мамадалиев. — Бу дунёда Зокир Қори, Бимий, Сайфий, Анисий каби шоирлар олимлар, Юнусқори Юсупов, Уста Теша Исмоилов каби санъаткор, хунармандлар, Олим Қўрбонов, Қўноқхон Холиқов, Тожиқхон Ёқубов, Усмонови Қаримов сингари Социалистик Меҳнат Қаҳрамонлари етишиб чиққан.
Ҳабибийнинг 60, 70, 80 йиллик тўйлари ҳам райониимизда катта тантанаван ва биз бундан чексиз фахрланамиз, — дейди Социалистик Меҳнат Қаҳрамони Бозорбой Мамадалиев. — Бу дунёда Зокир Қори, Бимий, Сайфий, Анисий каби шоирлар олимлар, Юнусқори Юсупов, Уста Теша Исмоилов каби санъаткор, хунармандлар, Олим Қўрбонов, Қўноқхон Холиқов, Тожиқхон Ёқубов, Усмонови Қаримов сингари Социалистик Меҳнат Қаҳрамонлари етишиб чиққан.

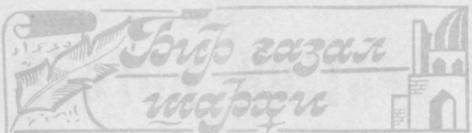
ча услубда қурилган иморат бевосита шоир яшаган даврларни оз бўлсада ифодалаб турари. Бу тақлимнинг инобатга олган шаҳар иқроми кўмига сен маҳсус фаройиш эълон қилди. Бироқ бу фармойиш бажарилмади. Алсинча, уйни баъзилик берганим

Ҳабибийни ўзларининг маънавий устозлари деб билди. Бир сўз билан айтганда домла нафақат адабиёт, балки мусиқа, халқ мақомларининг тодмас тарғиботчиси ҳам эди. Ҳабибийнинг бағри кенглигидан шогирдлари Саула Узинмунова, Ўзтибор Охун

Нусратулло ЖУМАЕВ

ЎН САККИЗ ЁШ ҲАЙРАТЛАРИ

кўнаиб қолди. Бу яхши, албатта. Чунки асрий хази...

ЛАСКИН ҚУШИҚЛАРИМИЗ юқори савияли ва мукамал бўлиши учун санъаткор бадий асар матнини тугал ўзлаштириши лозим. Бунга эришмоқ учун эса классик асарларимиз бадийинини муфассал шарҳлаб олмагача етказиш зарур. Бу соҳада адиб ва адабиётшуносларимиз яхши иш бошладилар. Алишер Навоийнинг «Ушшоқ» куйи билан айтаётгани «Қаро кўзум...» газалининг бир неча хил талқини ва шарҳлари юзага келди. Муаллифлар қарашларидаги тафовут, зиддият ва қуруллардан қатъи назар, бу иккунини ҳодиса. Бир газалининг ўнла хил талқини маълум қилиши мумкин ва бунга матбуот идоралари йўл бериши керак, деб ўйлайман. Чунки уларнинг ҳар бири асар бадийинининг лириги бир қиррасини ўзига йўналишда очиб бериши тайин. Натигада, асар ҳар томонлама, кенг қўламли таҳлил этилади ва халқ онгига сиғиб боради. Фақат классик газалининг жўнган наслрий баёнини бериб қўйишдан сақлангилса, бас. Чунки лирик асарнинг бадий мазмунини наслрий баён юзага чиқара олмайди.

ни умуман ўн саккиз ёшли инсон эмас, гўё ўн саккиз ёшдаги манзур вафси давом этади. Бундай фикримизга боис газалининг матлабидан кейинги қисмида кўпроқ аёл эътиборига хос фазилатлар қаламга олинган. Албатта, Навоийнинг бундай газаллари тағаминида илоҳий ҳусн тисмоли ҳам туришини эса сақлашнинг керак. 3-байтдаги «хусн шохди» ибораси айнан шундан далолат беради.

мон (Навоий) юз ҳайрат изҳор қилганидан Масиҳ ҳам юз чандон ҳайрат ичда қолади. Бу ерда «хуф-шош» — қўрқоқчалар образи атайин таллаб қиртилган. Қўрқоқчалар, яъни лирик қаҳрамон кўҳна майхона (дунё) ажойиботларини кўргунча (майхонага кириб, ваҳдат маъида қонмагунча), гофил эди. «Эски дайр» ажойиботларини идрок этган, кўзлари ярқ этиб очилди ва юз ҳайратга тушди. Бундай мўъжизадан жонбахш Масиҳ ҳам юз ҳайратга тушди, чунки у ўзини тиритириши билан машҳур, кўр кўнгли кўнганга нур ато этишга у қодир эмас.

айтишга мушарраф бўлдим. Уни устозларим Юнус Ражабий ва Имомжон Икромов ўргатилган. Бу қўшиқ яна шунини билан қадрлики, ўша уруш йилларида Ҳамза номидagi Ҳазрат давлат драма театрида «Алишер Навоий» спектакли саҳналаштирилган бўлиб, унинг бир саҳнасида парда ортда туриб ана шу қўшиқни куйлардим. Ўша вақтларда халқ лентига ёзиб олинмасди, демак, ҳар сафар спектакль куйи келиб куйлаб кетишим керак эди. «Алишер Навоий» бир ойида қандайдир 20 марта куйларди.

Арузда ёзилган ҳар бир классик асарнинг ўзига хос мусиқий оҳанги бўлади. Яъни, ҳар бир шеър ўз мусиқаси билан тугилади. Бу оҳанг бадий асардаги рух, дард, маъно ва мазмунини юзага чиқаришга йўналтирилади. Газалининг оҳангини билиш учун унинг мазмунини тугал ўзлаштириш шарт. Классик қўшиқнинг замонавий талқинини яратишга интилаётган хонанда ва созандагарларимизнинг асосий намчликлари ҳам асардаги мазмун ва оҳанг мутаносиблигини илгаб ололмайдиларидур.

Ҳайрат этмон ҳусни нақшидан, ҳар ҳайратга бор, Барчаси эйд толо сунъи нақшоинидадур. Чунки Навоийнинг дунёқарашига, ҳар қандай ҳайратмўш гузалликнинг яратувчиси ва ижодкори «сунъи нақшош», яъни худодир. Ҳар бир модала, жисм, жонзот, шу жумладан, инсон ҳам бу илоҳий мавжудотнинг зарраси, бўлаги, акси янглир намоеи. Ҳар бир чиройда тангри толо жамоли жиндларидур.

АТЛАБДА БОШЛАНГАН ТАСВИР мақтаъгача илчил ривожланди. Газалдаги сўз, образ ифодалар ҳам шундай ривожга мувофиқ ҳаракатлангилди. «Ўн саккиз минг олам», «ўн саккиз йил», яъни «ўн саккиз ёш», яъни «ўн саккиз йил», «юз саксон йил», «ҳайрат», яъни «ҳайрат», «ақлга юз ҳайрат», «юз ҳайрат» сўз бирикмалари газалдаги мазмун ва гоиний силсилани тасвирини таъминлади. Натигада, асар композицияси мусалсал даражасида тақомиллашди. Газал юксак бадийати туйғайли шухрат тудди, халққа севилиб, тилдан тилга, дилдан дилга кўчди. Хонанда Берта Давидова томонидан классик қўшиқ сифатида, мақомшуносларимиз томонидан мақом куйларига солиб куйланиб, наъшу мамо топди.

Умуман, ўша давр одамлари санъатни ниҳоятда севишар, ҳақиқий санъаткорни қадрлашарди. Худди шунингдек, устозларимиз ҳам муносиб, оҳангга туншадиган овоз соҳибигагина мақом айтиш йўллариини ўргатардилар. Чунки мақом учун алоҳида, шарқона овоз зарур бўлади. Бундай овоз ўзимизнинг тилда айтаганда «Инглиш», эшитганда баданни титратадиган бўлиши керак. Устозим Юнус Ражабий шундай дегандилар: «Кўшининг сори кетидан югурма, 100 та эмас, 10 та кўшин ёзди. Лекин одамлар мириқиб эшитадиган бўлисин». Яна шунини ҳам бурси, қўшиқни айтганда, айниқса, мақом куйлаганда сўзларни тунуниб, мағзини чакриб айтиш лозим. Ўзим ҳамини классикга мурожаат қилганимда биринчи ишим газалини бошдан оёқ мутолаа қилиш бўларди. Менга бу масалада устозим Юнус ака доимо ёрдам бериб келганлар. Улар тунуштиришдан ҳеч қачон эринмасдилар. Қани энди ҳозир ҳам ана шундай кишилар кўпроқ бўлса.

Ун саккиз минг олам ошуби агар бошнндадур. Не ажаб, чун сарвинозим ўн саккиз ёшдадур. Деса бўлайки, яна ҳам ўн саккиз йил ҳусни бор. Ўн саккиз ёшда мунча фитнаким бошнндадур. Ўн саккиз йил дема, юз саксон йил ўлса, улдурур Ҳусн шохди, ул балоларким, кўзу қошнндадур. Ҳайрат этмон ҳусни нақшидан, ҳар ҳайратга бор, Барчаси эйд толо сунъи нақшоинидадур. Тан анга сийму ичинда тош музмар кўнглидин, Ақлга юз ҳайрат, ул ойнинг ичу тошнндадур. Май кетур, эй мурги, юз ҳайрат аро қолмиш Масиҳ, Бул ажабларким, бу эски дайр хуфшошнндадур. То Навоий тўкти ул ой фуриқатидин бахри ашк, Ҳар қачон боқсанг, кўш акси анин ёшнндадур.

Ҳайрат этмон ҳусни нақшидан, ҳар ҳайратга бор, Барчаси эйд толо сунъи нақшоинидадур. Чунки Навоийнинг дунёқарашига, ҳар қандай ҳайратмўш гузалликнинг яратувчиси ва ижодкори «сунъи нақшош», яъни худодир. Ҳар бир модала, жисм, жонзот, шу жумладан, инсон ҳам бу илоҳий мавжудотнинг зарраси, бўлаги, акси янглир намоеи. Ҳар бир чиройда тангри толо жамоли жиндларидур.

Берта ДАВИДОВА: ҲАЙРАТГА ТУШМАЙ БЎЛАДИМИ

Ҳамза мукофотида номзодлар АВЛОДЛАР ЗИММАСИДАГИ ҚАРЗ

УХТАРАМ МУХЛИС. Навоий йигит кишини вафс этгани ҳақидаги таҳминимизга дарҳол эътироз билдириш ёхуд бунин нотўғри талқин этишдан сақланишигини сураймиз. Бу — ҳали илмда ўрганилмаган муаммо. Навоийнинг йигитлар вафсида битилган ўнлаб рубобий (лирик) асарлари борки, улар турли андишалар билан «Ҳазойин ул-маънайн»нинг 1959—60 йилларда чоп этилган Ҳамид Сулаймон нашрига киритилмаган ва халққа етиб бормаган. Бу газал ҳамда қитъалар Навоий мукамал асарлари тўпламида босилмоқда. Назаримда, бу ҳодиса Навоий дунёқарашин билан боғлиқ. Навоий инсонда илоҳий етуқликни, илоҳда инсоний гузалликни кўрган. Мутафаккир ўзи сиринган илоҳий қудрат, навқиронлик, баркамоллик, ҳайратомуз сеҳру синоатни, жисмоний ва ақлий тенгсизлиқни йигитлар сиймосида тажассум эттирган бўлса, ажаб эмас. Ҳарқалай, асарга ўн саккиз минг оламини мушоҳада этишга қодир, ўн саккиз минг оламининг дарди билан яшайдиган, ақлу заковати ўн саккиз минг олам тилсимларини еча оладиган, ҳусни ўн саккиз минг оламин лол қолдирадиган, ҳанжон ва эҳтирослари ўн саккиз минг оламин ўргатидиган ўн саккиз ёшли инсон сиймоси сабаб бўлган. Эҳтимол, бу Навоий орасиданги қомил инсондур. Дарвоқе, ўн саккиз минг олам ташвишлари билан яшайдиган ёш замондошларимиз ҳам йўл эмас.

Ҳайрат этмон ҳусни нақшидан, ҳар ҳайратга бор, Барчаси эйд толо сунъи нақшоинидадур. Чунки Навоийнинг дунёқарашига, ҳар қандай ҳайратмўш гузалликнинг яратувчиси ва ижодкори «сунъи нақшош», яъни худодир. Ҳар бир модала, жисм, жонзот, шу жумладан, инсон ҳам бу илоҳий мавжудотнинг зарраси, бўлаги, акси янглир намоеи. Ҳар бир чиройда тангри толо жамоли жиндларидур.

Янги очилган рубрикаимиз талабларидан келиб чиқиб, қуйида юқорида шарҳи баён этилган газалининг моҳир ва машҳур ижрокчиси, Ўзбекистон ССР халқ артисти Берта ДАВИДОВА мухбиримизга қуйидагиларни гапириб берди:

Мутал БУРХОНОВ, Ўзбекистон ССР халқ артисти композитор: — Мен Композиторлар оидий уюшмасига раҳбар қилган пайтда, янглишам, 1959 йилда Матэз Юсупов Хоразм мақомини ҳақида тўплам чиқарди. Орадан кўп йиллар илшини собитқадамлик билан давом эттирди. Бугун рави мақомлари, қўшиқни бирмунча мукамаллашди тўпламдан, чоп этилади. Бу — умр овозига қарилгани мумкин бўлади. Улут иш. Ушбу китоби йирки ва абадий қоламан китобларидур. Уларнинг композиторлари м н з н ҳам қиммати катта. Композитор халқ музикасичукур билиши керак, разам мақомлари» ва бек халқ музикаси» амларининг заҳматнаш лирфи ҳар қандай юк мукофотга лойиқ.

САҲНАДАГИ ЖАСОРАТ ИНКИШОФИ

Сўнги йилларда миллий маданиятимизнинг улғувор намоёндалари ҳақида бир талай бадий, ҳужжатий ва илмий рисодалар яратилди. Айниқса, кино, театр ва мусиқа санъатининг тамал тошларини қўйган жонқурур устозлар ҳаёт йўли ва ижодий таъдиллари тўғрисидаги ки...

тухфа инъом қилган 20-йилларнинг охири ва 30-йилларда ўзбек театр санъатида юз берган буюқ ишқилдо ва ушбу шиддатли ўзгаришлар етакчилари бўлиши Маннон Уйғур, Етим Бобоқонов, Абдор Хидоятлов, Саъди Табибуллаев сингари даҳо санъаткорлар билан ҳамнафас бўлиши Сора Эшонтураевнинг кейинги ижодий таъдилри йўли машъаъла бўлиб ёриди. Китобнинг ҳар бир саҳифасида улут устозларнинг номи ҳаёжон ва мароқ билан тилга олинди.

Ҳайрат этмон ҳусни нақшидан, ҳар ҳайратга бор, Барчаси эйд толо сунъи нақшоинидадур. Чунки Навоийнинг дунёқарашига, ҳар қандай ҳайратмўш гузалликнинг яратувчиси ва ижодкори «сунъи нақшош», яъни худодир. Ҳар бир модала, жисм, жонзот, шу жумладан, инсон ҳам бу илоҳий мавжудотнинг зарраси, бўлаги, акси янглир намоеи. Ҳар бир чиройда тангри толо жамоли жиндларидур.

Умуман олганда «Бир юракнинг юз жасорати» китоби ўзбек театр санъатидаги актёрларнинг катта бири плейадисини тарбиялаган, саҳна тисмолига айланган, Сора опанинг ҳаёт ва ижод йўлини ёритишдаги илк қадам бўлди. Китобнинг содда ва самимий ҳарорати мнглаб ўнқувчилар қалбини ҳам иситади, деган умидимиз.

КИТОБ—БОЛАЛАР УЧУН БАЙРАМ

Китоб — бола қалбига азгулик, нафосат уйғутуви...

Болалар китоб байрамда С. МАХҚАМОВ суратга олган

Болалар китоби байрамга бағишланган йилгиликни...

Сайда театр артистлари, болалар ансамблларининг катташчилари...

Байрам иштирокчилари шу кунги Гафур Гулом ва Ойбек уй-музейларини ҳам зиёрат қилдилар...

17 сентябрь кунги Ўзбекистон комсомоли Марказий Комитетиде конкурс...

Миятининг вакили Б. Иброҳимов, Ўзбекистоннинг Т. Малик, Х. Тўхтабоев, Х. Назир, Н. Нарзуллоев...

«ХАЁТ ВА ИҚТИСОД» САҲИФАЛАРИДА

Янги ташкил этилган «Хайт ва иқтисод» журналнинг 2-сонини...

Ўзбекистон Ленин комсомолида мукофотнинг луэурети Собит Мадалиев...

ОЛИМ ХОТИРАСИ

«Ўзбекистон адабиёти ва санъати»нинг 1988 йил 12 февраль сониде...

декабрь сониде ҳам бир гунаҳувида...

ЯНГИ МАВСУМ — ЯНГИ АСАРЛАР

Муқимий номидаги Ўзбек давлат мусиқали театри Ўзбекистон ССР халқ ёзувчиси Х. Гуломнинг «Муҳаббат навоси»...

МАҲОРАТ КҮРИГИ

Шу йил 7—9 сентябрь кунлари пойтахтимизнинг «Баҳор» томоша зали халқ инкоидети Ш. Бутуниттифоқ фестивали доирасида...

Боши бешинчи бетда бултур 16 сентябрь тундида Перм дарё порти осмониде учар ликопчалар ўртасида...

ИНСОН КОИНОТДАН КЕЛГАНМИ?

рини ишга солиб мулоқотга чиқиш бошқа. Коинотдан қувват олиб беоморнинг дәрдини...

онинг — учар ликопчани қаққирдиган қалит шу. Нимани тушундингизми? — Ҳеч нимани — рақамлар, аллақандай белги...

ИНСОН КОИНОТДАН КЕЛГАНМИ?

сорик қобилиятим ривожланиб юқори даражага етганини, қандайдир муҳим воқеа арасида...

РЕДАКЦИЯМИЗ МЕҲМОНЛАРИ

Кейинги йилларда жумҳуриятимизнинг хориний мамлакатлар билан дўстлик ва маданий ҳамкорлик алоқалари...

УЗАС АХБОРОТИ

дарё вилояти Денов ноҳисидан «Навниҳол», Сирдарё вилояти «Коммунизм»...

керак. Асосий тадбирлар бўлиб ўтган Кортрейк шаҳри меҳнаткашлари «Баҳор» ансамблимизнинг ранг-баранг рақсларига...

ТАРАДДУД

Шу йил ноябрь ойида маърифатпарвар шоир, Ўзбек журналистикасининг асосчиси Зокиржон Холмухаммад ўғли...

Фурқатнинг Тошкент ва дошларига «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» ҳафтали...

